

Szikszai Tamás¹

AZ EURÓPAI UNIÓHOZ TÖRTÉNŐ CSATLAKOZÁS HATÁSA A SZÉKELY ERDŐGAZDÁLKODÁSRA

I. Az erdészeti politika alakulása az Európai Unión belül

Az Európai Unió kezdeti periódusában nem került előtérbe az erdők ügye, nem létezett egy kötelező érvényű erdészeti stratégia². Ezen kérdéseket inkább az agrárpolitikán és környezetvédelmen keresztül közelítették meg. Ezen helyzetben 1993-ban történt jelentősebb változás, amikor Finnország, Svédország és Ausztria belépésével jelentősen megnövekedett az Unió erdőterülete³. Ekkor az EU 15 tagországainak összesen 136 millió hektár erdeje van, ami körülbelül 44%-os erdősültséget jelent, amibe beletartoznak a „ritkás”, egyéb fás területek is (ha az általunk megszokott erdőképet nézzük, az erdősültség kb 36%-os, ami 113,5 millió hektár erdőt jelent). Ezeknek a hatalmas kiterjedésű erdőterületeknek nagy gazdasági jelentősége van, az erdőre alapozott iparok (FB-IND) alkotják az egyik legnagyobb ipari szektort az Európai Unión belül. Ezt a tényt a statisztikai adatok is alátámasztják, hiszen ezen iparágak termelési értéke 1997-ben elérte a 319 milliárd eurót és közvetlenül mintegy 2,4 millió főt foglalkoztattak,

amely az EU feldolgozóipari termelésének és foglalkoztatásának 10%-át jelenti. Ugyancsak statisztikai adatoknak megfelelően az EU FB-IND-ek 1998-ban mintegy 63000 vállalatot foglaltak magukban. Ezen vállalatok leginkább az elsődleges faiparban, cellulóz-, papir- és kartongyártó valamint a kiadói ágazatokba találhatók, amelyeket mintegy 12 millió EU-magánerdőtulajdonos lát el nyersanyaggal (European Commission, Directorate General Enterprise, 2004-es statisztikai alapján)⁴.

Ez az egyre növekvő gazdasági szerep rengeteg új problémát vetett fel, amelyek megoldása érdekében több Európai Erdők Védelmének Miniszteri Konferenciájára került sőr (Strasbourg, 1990; Helsinki, 1993; Lisszabon, 1998; Bécs, 2003 április), amelyeken összesen 12 határozatot fogadtak el az erdőkre, az erdőszetre nézve, amelyeket akkor aláírtak mind az EU 15 tagjai, mind az akkor még csatlakozásra váró országok, köztük Magyarország is, mind az Európai Közösség mint jogi személy. Ezek a határozatok képezik az Európai Unió erdészeti stratégiájának fő joganyagát, amelyek alapként szolgáltak a későbbi szabályozásoknak⁵.

- 1 A szerző II. éves egyetemi hallgató a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen. A Mikó Imre Jog- és Közgazdaságtudományi Szakkollégium tagja. Dolgozata I. díjat kapott az Erdélyi Tudományos Diákköri konferencián, 2004-ben.
- 2 Ennek bizonyítéka, hogy a Római Szerződés I. Mellékletében az erdészeti termékek nem szerepelnek, úgynevezett „non-annex I.” termékek, melyekre vonatkozóan egységes szabályozás még nem készült, de már megszületett az unión belüli döntés, hogy az ezekkel kapcsolatos irányelveket is ki kell dolgozni.
- 3 Finnország erdősültsége 65%, Svédországé 60%, míg Ausztriáé 47%. Hasonlításképpen: Románia erdősültsége 26,7%, Magyarországé 20%, Hargita megyéé 34,8%..
- 4 Szedlák Tamás: Az erdőgazdálkodás jogi háttere az Európai Unióban.
- 5 Lásd Szedlák Tamás-Dr. Varga László: Erdőgazdálkodás az Európai Unióban, Európai Füzetek 27., a Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa.

Az Európai Parlament 1997. január 31-én kiadta az ún. Thomas-jelentést, először élve a Szerződés 138 b. cikkelyében megadott joggal saját kezdeményezésű jelentések elkészítésére. Ezen jelentésben a Parlament a Bizottságot egy uniós erdészeti stratégiára vonatkozó javaslat kidolgozására kéri a fent említett időponttól számított két éven belül.

A Gazdasági és Szociális Bizottság is aktív szerepet vállalt ezen probléma megoldásában, amit az 1997. április 24-én kiadott, saját kezdeményezésű, vélemény is bizonyít, amelyben a Gazdasági és Szociális Bizottság különböző alternatívákat dolgoz ki az erdészeti helyzet megoldására az Unión belül, valamint ugyancsak egy erdészeti politika kidolgozását javasolja. Ezt a kezdeményezést egy újabb követte, amely a Gazdasági és Szociális Bizottság Véleménye az „Európai Unió erdészeti stratégiájáról” (2000/C 51/23) című dokumentumban nyilvánult meg.

Ezen kezdeményezéseket követve 1997. november 19-én a Régiók Bizottsága is egy véleményt dolgoz ki az európai erdők védelmét, kezelését tekintő problémákról.

A Bizottság 1997 júliusában fogadta el az Agenda 2000 jelentést, amelyben meghatározzák a 2000-2006 évekre az EU-finnanszírozás mechanizmusát, és amely új lehetőségeket nyújt az erdészeti szektor számára a támogatások terén. Ezen jelentés jogi szabályozása a Bizottság által 1998 márciusában elfogadott jogszabálytervezet keretén belül valósul meg, amelyet a berlini csúcstalálkozón, 1999. március 26-án hagytak jóvá. Ebben a dokumentumban az erdészetet a vidékfejlesztésről szóló rendeletben foglal helyet, amely indokolt is, tekintettel arra a tényre, hogy az erdős területek túlnyomórészt a vidéki területeken foglalnak helyet, és az erdészeti szektorban dolgozók nagyrésze vidéken él. Ezenkívül a környezetvédelem és a természetvédelem is nagyobb jogosultságot kapott az erdészeti támogatás fogadására. Az Agenda 2000, bár nem tekint önálló ágazatnak az erdészeti szektort, fontos előrelépés, hiszen az első dokumentum, amely konkrét intézkedéseket tartalmaz erre a területre nézve⁶.

Az Európai Bizottság 1998. november 18-án közlemény adott ki a Tanács, a Parlament, a Gazdasági és Szociális Bizottság és a Régiók Bizottsága részére, amelyben bemutatja az Európai Unió erdészeti stratégiáját. Ezen közlemény tulajdonképpen kettős célt szolgált: egyrészt átfogó képet adott az európai Unió erdészeti stratégiájáról, másrészt válasz volt a Parlamentnek az EU erdészeti stratégiájáról szóló 1997, január 31-i állásfoglalására.

1998 decemberében az Európai Bizottság Mezőgazdasági Főigazgatósága (DG Agriculture) tájékoztatót tartott a tagjelölt országok számára, ahol ismertették azokat az erdészettel kapcsolatos főbb kérdéseket, amelyekről az 1999. januári kétoldalú átvilágítási fordulón (screening) ezeknek beszámolót kellett tartásnak⁷. Ez a tájékoztató nagyon fontos lépés az Unió erdészeti politikáját fedő homály eloszlatásában, mivel pontosan meghatározza a fontosabb erdészeti témaköröket, ezáltal irányt mutatva a tagországoknak és a csatlakozásra váró országoknak. Ezen témakörök a következők: erdészeti intézkedések a mezőgazdaságban (erdőtelepítések mezőgazdasági területeken); erdészeti statisztika; a strukturális intézkedések erdészeti vonatkozásai; az erdők tűz elleni védelme; az erdők légszennyezés elleni védelme; erdészeti termékek feldolgozása és kereskedelme; erdészeti szaporítóanyagok; kéregben levő faanyag osztályozása; állandó erdészeti tanács.

Ezen előrelépések ellenére megállapítható, hogy még nem létezik egy kötelező érvényű erdészeti politika az Európai Unión belül. Az erdészet esetében inkább erős ajánlások, elvárások, lehetőségek vannak az EU részéről, de minden tagország maga dönt, mit alkalmaz a lehetőségek közül⁸. Következésképpen a tagországoknak nagyobb mozgásterük van a mezőgazdaság többi szakágazataihoz képest. Egyes vélemények szerint ezt a helyzetet az is indokolja, hogy az Unió tagországainak erdei nagyon különböző, heterogén jelleggel bírnak, ami nehézzé teszi egy közös, átfogó erdészeti szabályozás kialakítását.⁹

Ezek ellenére az erdők megfelelő módon való gondozása, szabályozása szerves része az

6 A Gazdasági és Szociális Bizottság Véleménye az „Európai Unió erdészeti stratégiájáról” (2000/C 51/23).

7 Szedlák Tamás-Dr. Varga László: Erdőgazdálkodás az Európai Unióban, Európai Füzetek 27., a Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa.

8 Szedlák Tamás: Az erdőgazdálkodás jogi háttere az Európai Unióban.

9 Lásd Csóka Péter: Az Európai Unió és a csatlakozó országok erdőgazdálkodása.

unió egyéb fontos közösségi politikájának, mint például a Közös Agrárpolitika, a vidékfejlesztés, környezetvédelem, kereskedelem, belső piac, kutatás, ipar, fejlesztési együttműködések és az energetikai politikák¹⁰.

Ez a növekvő gazdasági, társadalmi, környezetvédelmi szerep, amely egy intenzív erdészeti politikai fejlődésnek az eredménye, szükségessé teszi egy közös, hatékony erdészeti politika bevezetését, amely feladat elvégzése az európai erdészeti társalomra hárul. Ezt az igényt fogalmazta meg Eva Lindstrom is, a Forest Academy Finland elnöke, a FAF által tartott 4 fórum csoportmunkáinak és megbeszéléseinek eredményein alapuló jelentésében¹¹.

Az erdészeti kérdések megoldását nemcsak európai szervezetek tűzték zászlójukra, hanem különböző nemzetközi szervezetek is, természetesen együttműködve az Európai Unióval.

1992-ben került sor Rio de Janeiroban megrendezett UNCED(United Nations Conference on Environment and Development) konferenciára, amelyen az erdőpusztulás megállítása érdekében egy programot fogadtak el AGENDA 21 néven. Ezen dokumentum 11. fejezete részletesen foglalkozik az erdők ügyével globális szinten. Ugyanitt fogadták el az Erdészeti Alapelvetket (Forest Principles), amely egy jogilag nem kötelező nemzetközi egyezménynek tekinthető az erdőgazdálkodásról.

Az UNCED határozatait a kezdetekben a CSD(Commission on Sustainable Development) végezte, az 1995-1997-es periódusban a Kormányközi Erdészeti Bizottság (IPF-Intergovernmental Panel on Forest), míg az azt követő periódusban a Kormányközi Erdészeti Fórum(IFF- Intergovernmental Forum on Forest) végezte ezt a feladatot. Ezek a testületek egy ellenőrző, koordináló szervként működtek és működnek, hiszen a Nemzeti Erdőprogramok áttekintését, koordinálását és végrehajtását is figyelemmel kísérik, ellenőrzik.

Egy másik jelentős nemzetközi erdészeti fórum a FAO(Food and Agriculture Organization of the United Nations), amely 1996-tól intenzíven foglalkozik a Nemzeti Erdőprogramok ellenőrzésével.

II. Magánerdők Európában és az Európai Unióban

1) A magánerdők általános helyzete

Az európai erdők közel 49%-a magántulajdonban van- Oroszországot leszámítva- és 2003-ban 16 millió erdőtulajdonost tartottak számon a statisztikák¹². Ugyanezen statisztikák szerint az erdészeti és fafeldolgozó ágazatban 2003-ban kb. 4 millió munkavállalót foglalkoztattak Európában, az összes foglalkoztatottak mintegy 9%-át(European Commission, 2004). A magánerdőbirtokok átlagos nagysága Európában kb. 13 ha, de többszázezer magánerdő-tulajdon nem éri el a 3 ha-t.

Az Európai Unió erdeinek 65%-a magántulajdonban van, ám a tulajdonviszonyok régióként változnak. Így Görögországban és Írországban az erdők kétharmada állami tulajdonban van, míg Belgiumban, Spanyolországban, Olaszországban, Németországban és Franciaországban jellemzően a helyi közösségek és magánszemélyek a tulajdonosok.

Az 1. számú mellékletben található táblázat tartalmazza az EU tagországok valamint egyes európai, nem tagállam, országok erdőtulajdonviszonyait, erdősültségét. Ez tulajdonképpen az előbb mondottak számokra való levetítése.

Amint az a fent említett táblázatból is kitűnik, az Európai Unió erdészeti struktúrája nagyon heterogén, mind az erdősültséget, mind a tulajdonviszonyokat tekintve. Az azonban kétségtelen, hogy az országok többségében fontos gazdasági súllyal bírnak az ezzel kapcsolatos iparágak. A legtöbb államban, főként a vidéki lakosság körében fontos megélhetési lehetőségként jelentkezik az erdő, a fa.

Ezen tények is mutatják, hogy az erdőgazdálkodás, és főként a magánerdőgazdálkodás nagymértékben járul hozzá- különösen a vidéki területeken- a gazdasági fejlődéshez, a szociális és környezeti értékek fenntartásához.¹³

Mivel az Európai Unió egy fontos célkitűzése a lemaradt régiók felzárkóztatása, gazdasági fejlődésük elősegítése, a magánerdőgazdálkodás

10 Szedlák Tamás: Az erdőgazdálkodás jogi háttere az Európai Unióban.

11 Lásd Erdészeti Lapok, CXL. Évfolyam, 2005. január, Az Országos Erdészeti Egyesület Folyóirata.

12 A statisztikai adatok az Európai Erdőtulajdonosainak Szövetségének(CEPF-Confédération Européenne des Propriétaires Forestiers) 2004-es statisztikáiból származnak.

13 Dr. Lengyel Attila: Az Európai Erdőtulajdonosok Szövetségének budapesti Közgyűléséről, Erdészeti Lapok CXL. Évf. 1. szám (2005. január), 6. old.

jogi szabályozása egy fontos lépés ezen célkitűzések megvalósítása érdekében, és amely szociális, gazdasági, természeti értékeinél fogva fontos terület az agrárgazdaság, környezetvédelmi, ipar- és energiapolitikai szabályozásán belül.

2) Az erdőtulajdonosok érdekképviselete Európában

A nagyszámú erdőtulajdonos érdekeinek érvényesítése érdekében 1996-ban létrejött az Európai Erdőtulajdonosok Szövetsége (CEPF-Confédération Européenne des Propriétaires Forestiers), mint az Európai Gazdasági Közösség keretein belül működő Erdőtulajdonosok Központi Bizottsága nevű szervezet jogutódja (Central Committee of Forest Owners-CCPF). Ennek jelenleg 23 európai ország nemzeti erdőtulajdonos szervezetei alkotják tagjait, amelyek közt helyet foglal három nem EU-tagállam ország is: Svájc, Norvégia és Bulgária. Ezen szervezet nemcsak az EU-tagállamok erdőtulajdonosainak, hanem az Európában létező, előbb már említett, 16 millió magán-erdőtulajdonos legfőbb szószólója az Európai Unión belül. Ennek megfelelően aktív szerepet vállal az Európai Unió erdészeti tekintő szabályozásainak kidolgozásában, és ugyanakkor elismert tagja a különböző európai illetve globális erdészeti fórumoknak (pl. MCPFE, UNFF, UNFCC). Az EU-n belüli fontos szerepét bizonyítja az a tény, hogy tanácsadó státusszal rendelkezik az Európai Bizottság több tanácsadó csoportjában és bizottságában (pl. az Erdőgazdálkodás és Parafa Moúunkacsoport- Advisory Group on Forestry and Cork, a Vidékfejlesztési Bizottság- Advisory Committee on Rural Development, vagy az Erdőgazdálkodás és Erdőre Alapozott Ipar Tanácsadó Bizottsága- Advisory Committee on Forestry and Forest Based Industries), ugyanakkor tagja az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak.¹⁴ Sajnálatos tény, hogy a romániai magántulajdonosok nem képviseltetik magukat ebben a fontos európai szervezetben, hiszen ezáltal jelentős támogatási összegektől esnek el, amely összegek nagy mértékben hozzájárulnának egy tartamos és fenntartható erdőgazdálkodás megvalósításához. Ez a tényállás azonban változni látszik, hiszen a

CEPF által 2004. november 7-9. között Budapesten tartott Közgyűlésén a Román Erdőtulajdonosok Szövetsége is képviseltette magát, Tőke István úr, elnökségi tag, által.

III. Magánerdők Székelyföldön

1) A magánerdők állapota, szabályozása Romániában

Románia erdőterületeinek nagysága 6,4 millió hektár, ami kb. 28%-os erdősültséget jelent. Ez az arány az Európai Unió átlagot megközelítő (ami kb. 30%-os). Ezen erdőterületek földrajzi eloszlása azonban egyenlőtlen, hiszen a mezőségekben található az erdők 7%-a, dombvidéken a 28%-a, míg a hegyvidéken ez az arány 65%.¹⁵

Romániában az 1948-as évben került sőr az ún. államosításra, amelynek során megszűnt a magántulajdon bármilyen formája, az állam vette át ezen javak tulajdonjogát. Még azt sem engedte, hogy a kijelölt vágteret utoljára kivágják, a még fel nem vágott rönköket is elhordták a kapuk elöl az akkori állami fafeldolgozó vállalat emberei. Ennek az „állami rablásnak” három fontos negatív kihatása volt.¹⁶ Az egyik, hogy a családok nagy része és a különböző közösségek sok esetben fő jövedelmüktől estek el, így gyakori jelenséggé vált a nélkülözés.

A másik, talán fontosabb hatás abban állt, hogy a fakitermelések, erdővágások az állami intézmények kizárólagos kiváltságává váltak, magánemberként szinte lehetetlenné vált bármilyen mennyiségű fához való jutás. Ha esetleg ez mégis megtörtént, akkor az gyenge minőségű, korhadt, széldöntött faalapból. Az egykori gazda csak mesélhetett gyerekeinek arról, hogy régen egészséges, szép szál fákat vágott ki a saját erdejéből. Az erdő tiltott helylyé vált a falusi ember számára.

A harmadik az előzőből következik: az emberek egy része nem törődve a törvényekkel, és kihasználva az erdész megnőtt hatalmát, túlzott, mértéktelen kitermelésbe kezdtek egykori erdőikben, hiszen az erdő nem a miénk, de ami benne van, ami elhozható, ami a kapun bevihető, az a miénk (abból az időből feljegyzett felfogás).

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Az Országos Erdészeti Hivatal (ROMSILVA-Regia nationala a Padurilor) statisztikái alapján, www.rosilva.ro.

¹⁶ Lásd Szikszai Tamás: A székely földalapok jogos kézbe való kerülése, avagy a Földtörvény alkalmazása Hargita megyében, VI. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia, 2003.

Év	Összesen (1000 ha)	Közulajdon					
		Államé		Közigazgatási egységeké		Magántulajdon	
		ezer ha	%	ezer ha	%	Ezer ha	%
2000	6366,7	5873,3	92,2	137,7	2,2	355,7	5,6
2001	6366,7	5483,5	86,1	384,0	6,0	499,2	7,9
2002	6373,5	4694,9	73,7	702,5	11,0	976,1	15,3
2003	6384,7	4443,7	69,6	1941 (30,4%)			

Az 1989-es forradalom után az falusi közösségek tagjai közt futótűzként kezdett elterjedni az a nézet, hogy „megyünk, hozzuk el a részünket”. Azaz: nem érdemes megvárni, amíg az új hatalom visszaadja törvényes formában az államosított erdőket. Talán ebben az átmeneti időszakban történtek a legnagyobb mértékű illegális fakitermelések, az erdőket gyakorlatilag letarolták a négy évtizeden keresztül tulajdonjogaiktól megfosztott emberek.

Részben igazat is lehetne adni ezen embereknek, hiszen végignézték a hosszú évek során, ahogy saját erdeikből vadidegenek vágják ki a fát. Hiszen az erdészeknek gyakorlatilag korlátlan hatalma volt a falusiak felett, és nem egyszer történt meg, hogy: „az erdésznek malacot ad, s barátok, s pénzeli, s annyi fát visz, az erdőbe belé van csapva, olyan fát hoz, amelyet akar...”.

Ebben az átmeneti, romboló állapotban jelent meg a Ion Iliescu nevével fémjelzett rendszer-váltó kormány által kidolgozott 1991. évi, 18 számú Földalapról szóló törvény. Ezen, 1997-ben módosított törvény azonban nem felelt meg a volt tulajdonosok jogos követeléseinek, hiszen a visszaszolgáltató területek nagyságát 1 ha-ban állapítja meg, ami elenyésző mennyiség az igényelésekhez viszonyítva. Ennek ellenére ez a törvény szolgált alapul a később megjelenő törvényeknek, amelyek közül a 2000. évi 1. számú törvény a legjelentősebb¹⁷. Ezen törvény alapján a magánszemélyek egykori erdejükből legtöbb 10 ha-ig terjedő erdős területet kaphattak vissza (beleértendő a 18-as törvény alapján visszaszolgáltatót 1 ha erdő is), a templomok és iskolák elkobzott erdőtulajdonukból 30 ha-ig terjedő erdőre formálhattak jogot, míg a közbirtokosságok az egykori tagok tulajdonában levő erdőjükből 20 ha-ig terjedő erdőt igényelhettek

vissza (ez esetben nem számít a magánszemélyenként visszakapott erdő).¹⁸

Ez a törvény már inkább volt reális az uralkodó helyzetre nézve, hiszen több ezer tulajdonos várta igazságtalanul elkobzott területeinek birtokba vételét.

A fenti táblázat a tulajdonviszonyok alakulását mutatja a 2000/1-es törvény érvénybelépése után. Világosan kitűnnek a tulajdonviszonyokban bekövetkezett változások, hiszen míg 2000-ben az erdők 5,6%-a volt magántulajdonban, a 2003-as év végére ez az arány elérte a 30,4%-ot, ami már nagyrészt megegyezik az elkobzott magánerdők részarányával.

A növekedő magántulajdon azonban új szituációkat, megoldásra váró problémát vetett fel, amelyek megoldására jogi szabályozásra volt szükség. Ezek a problémák főként az erdők tartamos gazdálásával, gondozásával kapcsolatosan merültek fel, hiszen a magántulajdonba került erdők gondozása az új tulajdonosok feladatkörébe került. Ennek a problémának a kezdeti ignorálása mértéktelen kitermelésekhez, erdőpusztításokhoz vezetett. Ennek megfékezésére született az 1998. évi 96-os számú Kormányhatározat (ORDONANTA nr. 96 din 27 august 1998)¹⁹, amelyben a törvényhozó kötelezi a területi közigazgatási egységeket és a különböző társulási formákat, amelyek a 18-as, majd a 169/1997-os törvény alapján visszakapták erdőiket, hogy ezen területek gondozása érdekében kössenek szerződést az állami erdészettel, vagy különböző magánerdészeti struktúrákkal. A történelmi egyházak, az oktatási egységek, valamint a különböző jogi személyiségek szintén külön, erre kiképzett erdészeti személyzetet kell alkalmazzon, amely biztosítja az erdők gondozását, kezelését.

17 LEGE nr. 1 din 11 ianuarie 2000 – pentru reconstituirea dreptului de proprietate asupra terenurilor agricole si celor forestiere, solicitate potrivit prevederilor Legii fondului funciar nr. 18/1991 si ale Legii nr. 169/1997.

18 Lásd Szikszai Tamás: A székely földalapról jogos kézbe való kerülése, avagy a Földtörvény alkalmazása Hargita megyében, VI. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia, 2003.

19 A Kormányhatározatot 1999-ben a 141-es számú törvény által hagyták jóvá.

Ez a lépés fontos volt a modern erdőgazdálkodás kialakulásában, hiszen megszűnt az állami erdészet monopóliuma. Sajnálatos azonban, hogy a rendelet nem kötelezi a magánszemélyeket erdeik gondozására az előbb említett erdészeti struktúrák valamelyike által. Ezen a helyzeten hivatott változtatni a 2003. évi 98-as számú sürgősségi kormányrendelet, amely kimondja, hogy az állami erdészeti igazgatóságoknak kötelességük díjmentesen megőrizniük a természeti szemlélyek erdőterületeit.

A fent említett magánerdészeti struktúrák azonban csak a tulajdonképpeni magánerdészetek előfutárai voltak, a szabályozás átláthatatlansága miatt kevés ilyen intézmény kezdte el tevékenységét. A tulajdonképpeni magánerdészetek (ocoale silvice private) csak később, a Mezőgazdasági, Élelmezési és Erdészeti Minisztérium 116/2002-es rendelete alapján alakultak meg. Ebben a rendeletben a törvényhozó világosan megjelöli a működés feltételeit, a megalakulás lépéseit. Ugyanakkor meghatározza a működéshez szükséges személyzet számát, felkészültségi kritériumait. A rendelet alapján a 2002-es évig országsszerte 47 magánerdészet kezdte meg működését, amelyek gondnokságába 452945,59 ha terület tartozott országsszerte.

A 2004-es kormányváltást követően egy új szemlélet állt be az erdővisszaszolgáltatások terén. A kormány, az Európai Unióba való csatlakozás árnyékában és nyomására, 2005 augusztusában egy sürgősségi kormányrendelettel érvénybe léptette az 1945. március 6. és 1989. december 22. között elkobzott javak visszaszolgáltatását rendező törvényt²⁰.

Az erdők államosítása óta ez az első teljes körű, felső birtokhatárok nélküli restitúciós jogszabály, ezáltal pedig mérföldkő az erdők jogos kézbe való visszakerülésének folyamatában.

Az eddig kidolgozott restitúciós törvények mindegyike felső határt szabott meg az erdők visszaszolgáltatásában²¹, amely határok megakadályozták mind az erdőtársulásokat (Székelyföld esetében a közbirtokosságokat), mind az egyházakat, mind pedig a magánszemélyeket, hogy kisajátított birtokaik teljes mértékben

visszakerüljenek jogos tulajdonukba²². A nemrég elfogadott törvény esetében ezen határok teljesen felszámolódtak, így minden jogi akadály elgördült a székelyföldi erdőgazdák útjából vagyoniuk visszaszerzése elől. A visszaigénylőkkel szemben egyetlen feltételt jelöl meg a törvény: a román állampolgárság.

A felső határ megszüntetése mellett jelentős változás történt az egyesületi formák visszaigénylési mechanizmusában. Bővült azon jogi személyeknek a száma, amelyek visszakaphatják tulajdonaikat, ugyanakkor ezentúl nemcsak az erdők, hanem a legelő- és kaszálóterületek is visszaigényelhetők.

Fontos módosítások történtek a társulási formák esetében is. Az eddig hatályos törvények értelmében a társulási formákat alkotó tulajdonosoknak egyénileg kellett visszaigényelniük tulajdonukat. Így például minden közbirtokossági tag egyénileg igényelte vissza az egykori tulajdonrészének megfelelő erdőrészt. Ez viszályokhoz vezetett, hiszen a közbirtokossági erdők esetében nem volt pontosan elkülönítve, kijelölve a társtulajdonosok erdőrésze, a területek a közbirtokosság, mint jogi személy, tulajdonában voltak. Így nehéz volt természetben, a régi helyen való visszaszolgáltatás a gazdák számára. Ezen a helyzeten próbál meg segíteni az új törvény, amely egyszerűsíti a visszaigénylési eljárást: a társulási formák vezetőségének kell kérvényeznie a tulajdonjog visszaállítását. Ugyanakkor, míg eddig csak az életben levő, vagy örökösökkel rendelkező, személyek igényelheték vissza területeiket, a mostani rendelkezések alapján az örökösök hiányában a tulajdonjog a közbirtokosságokat illeti meg. Így nem veszik el a terület, hanem a meglévő tagok közt újraosztásra kerül.

2) A székelyföldi magánerdők helyzete

Székelyföldön az erdőknek felbecsülhetetlen értéke van, hiszen a székely ember számára egyszerre jelent megélhetési lehetőséget, pénzforrást és életteret (tekintettel a magas erdőszűtségre, az erdőterületek terjedelmére). Ezt az erdőhöz való ragaszkodást sok szokás, szóbeszéd

20 Lege nr. 247/2005 din 19/07/2005, publicat in Monitorul Oficial, Partea I nr. 653 din 22/07/2005 privind reforma in domeniile proprietatii si justitiei, precum si unele masuri adiacente

21 Az eddigi törvények magánszemélyek számára 10 hektáros, az egyházi és oktatási intézmények birtokai esetében 30 hektáros, míg a társulási formák tulajdonosai esetében 20 hektáros felső határt szabtak meg

22 A városok, községek esetében már a korábbi törvények biztosították a restitutio integrum-ot.

is mutatja mint amilyen az a történet is, amelyben a székely ember elviszi serdülőkorú fiát az erdőjükre. Az erdő határában aztán jól megveri a fiút, hogy az élete végéig vésse be eszébe az erdőjük határvonalait.

„Korán kellett menni azért, mert ugye a havas messze volt. Úgy mondtuk, megyünk a havasba. És korán kellett menni azért, mert csak egy út volt. S egyszerre a nép ment, s akkor ott fenn megterhelődtek, s egyszerre értek vissza. Tehát, ha később indult valaki, akkor már nem tudott felmenni, azért, mert szánok jöttek vele szembe, s nagy volt a hó, nem volt hová félreállni. Ezért inset hajnalban fél ötkor, négykor indulni kellett. Kellett menni olyan tizenhárom, tizennégy kilométert, olyan messze volt a vág-tér... Aztán akkor hazahoztuk, s voltak ezek a bizonyos fűrészek, amelyikeket a víz hajtott. Minden ilyen fűrész cimboraságban állott, nem egy emberé volt, hanem hét, tiz emberé. S mindenki az ő fűrészére vitte aztot a mennyiséget. S akkor a comboraboró kiosztotta, hogy na, te János Péter, ettől a dátumtól eddig te dolgozol ezen a fűrészen. Tehát így sorrendben ment... Közbe, amikor idő volt, hát abbiza a gabona elfogyott, mert mi a gabonát ebből szereztük be, s lementünk szekérrrel, vittük a deszkát, s hoztunk egy kis szekér gabonát... Aztán a főfuvar, s a fő deszkaszállítás őszre maradt, ugye amikor már kezdtünk betakarodni, s itthon se volt annyi munka, s akkor inkább volt idő rea. Csak ehhez kellett egy hét, hogy az ember egy ilyen utat megcsináljon. A Homoród és az Olt mentén, Fogarasba vittük s Kóhalomba. Úgy mondtuk, megyünk útba, ha deszkálni így mentünk...”. Ezt a részletet egy székely ember vallomása alapján jegyezték fel, hűen tükrözi a már említett ragaszkodást az erdő iránt, amely azonban tisztelettel és hozzáértéssel párosult.

A fontosság tudatába az erdőt közösen birtokló székely faluközösség ésszerűen szabályozta az erdőhasználatot, a kitermelést, és megpróbálta fék alatt tartani a szabálytalan fakitermeléseket is. Vagy törvénykezéssel (a híres székely falutörvények által), szigorú ellenőrzéssel, vagy- más esetekben- elnézéssel. Köztudott ugyains, hogy a falopás Székelyföldön hagyományos, bocsánatos bűn volt, apáról fiúra örök-

lődött. A falopás úgy volt „intézményesítve”, hogy az erdőben se okozzon maradandó kárt, és az embereknek is biztosítva legyen a megélhetésükhöz szükséges famennyiség. Ennek megfelelően legénycsoportok álltak össze, akik ismerték az erdőt, és közösségi kontroll mellett, meghatározott alkalommal, meghatározott céllal, meghatározott körülmények között lophattak kis mennyiségű, zsebpénzre való, fát. A közösségi kontroll azt jelentette, hogy az „akcióról” tudott az erdész, az idősebb gazdák, a község vagyonának kezelői, egyszóval a társadalom előljárói. Voltak azonban olyan közösségek is, akiket többször rajtakaptak falopás közben: ezek voltak a társadalom szemében az igazi fatolvajok, a törvényszegők, és büntetésben részesültek.

Gyökeres társadalmi és vagyoni változások álltak be ezen falusi székely közösségek életében az 1948-as államosítás következtében. Az elmúlt 55 évben adták át apáról fiúra,- és most is úgy tudják a hargita alji települések lakói,- hogy 1948-ban a kommunista állam erőszakosan elvette a földeket és az erdőket tőlük.

Embertelen módon vették el az emberek összes vagyoniát, birtokát. Ennek következtében az ezt követő öt évtized egy kinlódó, kinkeserves periódus volt, az embereknek más mesterség, más pénzforrás után kellett nézniük. Részben kihalt a fát övező mesterségek, kultúrák hagyománya, ismerete.

Az 1989-es forradalom hatása a székely emberekben is beindította a korábban már említett reakciót, amely hatására az emberek tömegesen mentek régi, elkobzott erdeikbe, ahol aztán önkényes módon, bármilyen erdészeti szabályozást mellőzve, mértéktelen fakivágásba kezdtek.

A már említett 18-as törvény alkalmazása során Hargita megyében 17800 ha erdőterületet adtak vissza, ami semmiképp nem felelt meg a jogtalanul elkobzott mennyiségnek.²³

Az igazi áttörés valójában a 2000/1-es törvény kapcsán történt, hiszen beindult a tulajdonba való visszahelyezés folyamata. Hargita megye, és általában a székelyföldi megyékben az országos átlagmennyiség fölött és az átlagidőnél jelentősen hamarabb juttatták vissza az erdőket.

23 Lásd Szikszai Tamás: A székely földalapok jogos kézbe való kerülése, avagy a Földtörvény alkalmazása Hargita megyében. VI. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia, 2003

A Hargita Megyei Erdészeti Felügyelőség adatai szerint Hargita megyében a következőképpen alakultak a tulajdonviszonyok a 2004-es év végén:

- a megye összterülete: 663,900 ha
- a megye erdőalapja: 231,100 ha, ami 34,8%-os erdőszültséget jelent

Ebből:

- állami tulajdonban van: 47,271 ha, ami a megye erdős területének 20,4%-át képezi
- területi közigazgatási egységek tulajdona: 31,049 ha, ami az erdőalap 13,4%-ának felel meg
- oktatási intézmények tulajdona 939 ha, ami 0,4%-nak felel meg
- kulturális, vallási intézmények tulajdona: 3533 ha, ami 1,7%
- magánszemélyek osztatlan tulajdona: 108,020 ha, ami a megye erdeinek 46,7%-át jelenti
- magánszemélyek tulajdona: 40,288 ha, ami 17,4%-nak felel meg.

Ezek az adatok azt is jelentik, hogy Hargita megye az országos élmezőnyben található, ami a magánerdők részarányát illeti, hiszen míg az országban az erdőalapok 30,4%-a található magánkézben, Hargita megyében ez az arány 79,6% (ez uniós szinten is jelentős arány).

Ezek az arányok stabilizálódtak, hiszen meggyeszte lezárult a tulajdonba való visszahelyezések folyamata, már csak néhány, perek sorozatának tárgyát képező, erdő sorsa változhat meg az elkövetkező időszakban.

A visszajuttatott erdők gondozása érdekében a fent említett magántulajdonosok, a magánszemélyeket levonva, a törvény értelmében kötelesek szerződést kötni a megjelölt intézetek közül valamelyikkel (állami erdészetekkel vagy a magánerdészetekkel). A tulajdonosoknak maguknak kell eldönteniük, hogy a kettő közül melyik szolgáltatásait veszi igénybe.

2003-ban Hargita megyében csak három magánerdészet létezett (a csiki, Csikszereda székhellyel, a gyergyói, Gyergyószentmiklós központtal és a libáni magánerdészet, melynek székhelye Zetelakán van).

Ezen magánerdészeteket tulajdonképpen a két nagy közbirtokossági szerveződés, a Csiki és Libáni Közbirtokosságok alapították.

3) A közbirtokosságok, mint a székely magántulajdontársulatok legjelentősebb formája

a) A közbirtokosságok rövid története²⁴

A feudalizmus korából már feljegyzések vannak a közbirtokosságok létezéséről, amelyek ún. nemesi közbirtokosságok voltak és főleg a gazdag földbirtokosok földvagyonát foglalta magába. Magyarországon elterjedt társulási forma volt úgy legelőkre, mezőgazdasági területekre, mint erdőterületekre nézve. Ilyenek voltak a nemesetési, a kocsi, a dunaszerdai közbirtokosságok, melynek fő feladatköre a közös vagyon kezelése, a jövedelem elosztása, a szükséges járulékok beszedése, a legeltetés szabályozása a tarlókon, a répaszedés vagy kukoricatörés idejének a kitűzése, stb. A legjobban működő közbirtokosságok mégis Székelyföldön voltak fellelhetőek, hiszen a térség gazdasági, szociális és főleg földrajzi szempontból ideális volt ezen társulási forma létezéséhez. A XVIII-XIX. század székely földközösségei közül megemlíthetjük a Harasztos, Polján, Kercsed, Rákos, Várfalva, Kövend, Bágyon és Szentmihályfalva közös birtoklásában levő Aranyosszéki bogáti pusztát, a Hidas, Csegez, Torockó, Torckószentgyörgy és Rákos között elterülő „Aranyosszéki kő mögött való nagy közös erdőt” és a „székely erdőt”, a 127 ősmarosszéki falu által birtokolt „Marosszék közhasasát”, a háromszéki „Hatod”-ot és a „Kilenc falu erdejét”, a csikszéki Tarkóhavasát és negyedfél magyét illetve a gyergyószéki Szárhegy és Ditró falvak közös borszéki közbirtokosságát.

Az 1908-as esztendőktől kezdődően a székely vagyonszövetségek életerősebbé váltak: belső viszályai csökkenésével, jogi helyzetük kialakulásával, valamint a birtokukban levő hatalmas fa-tömegek értékesítése révén a közbirtokosságok jelentősen hozzájárultak ezen terméketlen térség anyagi gondjainak enyhüléséhez. Kialakult egy erős, stabil intézmény, a közbirtokosság, amely a XX. század folyamán biztosította a kis- és középbirtokosok vagyonszövetségét, ezáltal pedig a székelység gazdasági autonómiáját.

Az 1920-as drámai fordulat után a székely területek, és a magyarok által lakott területek, közbirtokossági hátrányba kerültek az 1921-ben megszavazott, de 1922-1930 között végrehajtott földreform által. A földreform által az ál-

24 Garda Dezső, Ráduly Róbert-Kálmán, Birtalan Ákos, Tamás Sándor: Tájékoztató és gyakorlati útmutató a 2000. évi 1. számú törvény alkalmazásáról, T3 Info Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 2000.

lam megcsonkította és kisajátította ezen közbirtokosságok és a magyar közösség alapítványi javait, ezzel jelentősen lecsökkentve a térség lakóinak megélhetési esélyeit. A földreform főleg a moldvai megyékkel határos közbirtokosságokat sújtotta, az állandó birtokháborítások miatt. Így vált kétségessé a tekerőpatakiak számára Zsádány havasának használata, míg a gyergyószentmiklósiakat a Lapos nevű beerdősödött kaszálóról szorították ki a békásiak.

A két világháború közötti időszak első évtizedében a közbirtokosságok az 1921-ben kiadott 24-es törvény alapján voltak bejegyeztetve, 1929-től kezdődően a szövetkezeti törvény, illetve ennek többször is módosított változatai biztosították a vagyonszükség számára szükséges működési keretet.

Ennek ellenére egy virágzó gazdasági- és társadalmi életnek volt a forrása a közbirtokosság, amelynek azonban megintcsak a történelem kegyetlensége vetett véget. A fronton harcoló székely férfiak hiányában a közbirtokosságok különböző megaláztatásoknak voltak kitéve. Ilyen eset történt a gyergyószentmiklósi közbirtokossággal is, akiktől a békásiak a Lapos legelő átadását követelték. Az újból román fennhatóság alá került székely közbirtokosságoknak még rengeteg igazságtalanságot kellett átvészelniük, többek között épületeik jogtalanul való elvesztését, az állam magyarázat nélküli pénzköveteléseit (pl. 1946 február 8-án a csiki prefektus a gyergyói közbirtokosságtól 629.000 lej átadását követelte mentőautó vásárlására).

Ezekben az adáz, igazságtalan időkben nehéz volt a székely vagyonszükség létének biztosítása, melyek azonban a megterhelő kötelezettségek ellenére sem veszítették el működőképességüket. Azonban az 1948-as Alkotmány szellemében kiadott államosítási törvény elsodorja a közigazgatás felszínéről a közbirtokosságokat, a székely földalapok pedig az állam önkényuralmának tárgyai lettek, ahol nem ismerték az emberséget és a hagyományos közösségi tulajdonhoz való ragaszkodást.

b) A székely közbirtokosságok újraalakulása 1989 után

Amint azt már említettem, az 1991. évi 18-as törvény alapján csak a magánszemélyek kapták vissza erdőterületeiket (a visszajuttatható erdő-

terület nagysága 1 ha-ban volt meghatározva). Az államosítás révén több ezer hektár erdő területet elvesztő közbirtokosságok így nem részesültek a törvény által biztosított visszaigénylési jogokban. Voltak azonban olyan közbirtokosságok, amelyek nem nyugodtak bele helyzetükbe, és jogi úton keresték igazukat, próbáltak meg enyhíteni a diszkriminatív visszaszolgáltatás hatásain. Ezt az utat próbálta meg a zetelaki közbirtokosság is, amelynek tagjai bepereltek az államot, amiért ők, a többi magántulajdonostól eltérően, nem igényelhetik a törvény által engedett 1 ha területet. A tagok sorra nyerték meg a pereket, amelynek eredményeként a 2000. évi 1-es számú törvény hatályba lépése előtt a zetelaki közbirtokosság már több mint 900 ha-os erdőterülettel rendelkezett és mezőgazdasági társulásként megkezdte működését.

Az 1-es törvény lehetőséget adott a közbirtokosságoknak jogtalanul elvett erdőterületeik visszaszerzésére. Minden közbirtokosságnak össze kellett írja tagjainak névjegyzékét, amelyet az 1997. évi 169-es törvény értelmében a polgármesteri hivataloknál kellett leadjanak. Ezen taglisták alapján történtek az 1-es törvény által előírt birtokbahelyezések. Ennek értelmében azon közbirtokosságok, amelyek nem tettek eleget ezen kötelezettségüknek legkésőbb 2000. március 12-ig, elvesztették a törvény által biztosított visszaigénylési jogukat. Ezen kötelezettségen kívül a közbirtokosságoknak saját kompatibilis alapszabályzatot kellett kidolgozniuk, melynek tartalmazniuk kellett tevékenységük célját, strukturális felépítésüket, vezető szerveik tevékenységét, hatáskörét.²⁵

Ezen kívül a megalakulandó közbirtokosságoknak szerződést kell kössenek erdeik fenntartása érdekében az állami erdészetekkel vagy, a már említett, magánerdészetekkel. Ennek az előírásnak eredményeként sorra jelentek meg Hargita megyében is a magánerdészeti struktúrák. Míg 2003-ban csak három nagyobb magánerdészeti létezés volt, addig 2004 végére ez a szám megduplázódott. Jelenleg Hargita megyében az erdők 42,4%-át ez a hat magánerdészeti gazdálkodó (97871 ha területet), ami a magánerdők szinte 80%-át teszi ki.

Az előbb már említett statisztikai adatok szerint a közbirtokosságok Hargita megyében 108 020 ha erdőterületet kaptak vissza, amely a

25 Lásd Szikszai Tamás: A székely földalapok jogos kézbe való kerülése, avagy a Földtörvény alkalmazása Hargita megyében

megye erdőterületének 46,7%-át teszi ki. Ugyanakkor Hargita megyében 2003-as adatok szerint 178 közbirtokosság kezdte meg működését, míg székelyföldi szinten ez az összeg a 2001-es évben 231, amely azonban időközben többszörösére nőtt, hiszen 2001-ben a birtokba való visszahelyezésék a kezdetén voltak.

A közbirtokosságok osztatlan magántulajdonformák, amely annyit jelent, hogy a tagok nem adhatják el erdőrészüket a társuláson kívüli személyeknek. Ekörül azonban intenzív jogi viták folynak, hiszen egyes jogászok azt állítják, hogy jogi kiskapuk léteznek a közbirtokosági erdők szabad, kötetlen eladására. Ezeket a kiskapukat sajnos sokan ki is használják, legfrissebb példaként a háromszéki Zágoban kialakult helyzet szolgálhat. Az itteni közbirtokosság tagjai úgy határoztak, hogy eladják erdőjüket egy ausztriai-román vegyes ffeldolgozó cégnek. A cég képviselői 1000 euró körüli összeget ígértek a tulajdonosoknak, ami székelyföldi viszonylatban soknak tűnhet, ám tekintettel arra, hogy pl. Ausztriában az erdők hektáronkénti értéke 10 000 eurónál kezdődik, világossá válik a zágoniak rossz döntése.

Ez a jelenség hatalmas veszélyt jelenthet a székely erdők megmaradására, hiszen az emberek pénzhétsége, a hirtelen meggazdagodás vágya romba dönthet egy, hosszú évek munkája által kialakított, erdőkultúrát, életformát. Minél hamarabb meg kell találni a megoldást erre a problémára, de ennél is fontosabb az emberi mentalitás más irányba való terelése, egy olyan társadalom kialakítása, amely képes a közösség érdekei saját érdekei fölé emelni. Hiszen a közbirtokosságok megmaradása egy hatalmas jelentőséggel bíró közösségi érdek, hiszen évszázadokon keresztül a székely ember számára egy relatív széleskörű autonómiát biztosított.

4) Romániának az Európai Unióhoz való csatlakozásának hatása a székelyföldi erdőgazdálkodásra

a) Románia csatlakozásának általános bemutatása

Románia 1993-ban irta alá az Európai közösségekkel a társulási szerződést²⁶, majd 1995. június 22-én leteszi a csatlakozási kérelmet²⁷.

A csatlakozási tárgyalások(acquis screening) 2004. február 15-én kezdődnek el és magukba foglalják az összes román jogszabály egyeztetését a közösségi jogszabályokkal. A tárgyalások 31 fejezetben folynak, amelyből Románia 2004-ig 22-t zárt le ideiglenesen.

A megmaradt kilenc fejezet közé tartozik az erdészeti ágat direkt módon legnagyobb mértékben érintő két fejezet, a mezőgazdaság és a környezetvédelem.

Románia, az Unióhoz való csatlakozás fényében a Nemzeti Csatlakozási Tervbe(Programul national de Aderare a Romaniei la UE) egy jogszabályharmonizációs programot foglalt bele a 2004-2005-ös évre. A hetedik(Mezőgazdaság), huszonkettedik(Környezetvédelem) és tizenhatodik (Kutatás, tudomány) csatlakozási fejezetben jelentős számú, erdészeti kérdéseket tekintő közösségi jogszabály található, amelyeket Romániának kötelező módon be kell ültetnie nemzeti jogrendszerébe.

Ezenkívül sok kidolgozott stratégia, program létezik az erdészeti szektor fejlesztése érdekében, valamint a jogszabályok reformálása is jó úton halad, ami valószínűleg a függőben levő fejezetek lezárásához fog vezetni, ezáltal elősegítve Románia 2007-es csatlakozását. Ehhez azonban nem szabad leállni a reformok bevezetésével, újabb jogszabályok elfogadására van szükség, amelyek biztosítják az intézményes hátteret egy jól működő erdőgazdálkodásnak.

b) A csatlakozás hatása a székely erdőkre
 Dolgozatom ezen része képezi tulajdonképpen a cím alapján legfontosabbnak tekinthető fejezetét., hiszen dolgozatommal a csatlakozás hatását szerettem volna bemutatni székely erdőalapokra és a székelyföldi erdőgazdálkodókra. Ezek a hatások egyidőben kötelezettségekben és lehetőségekben nyilvánulnak meg. Kérdés, hogy a helyi magánerdőtulajdonosok, közbirtokosságok mennyire fogják bírni a sarat az Európai Unióban uralkodó konkurenciában, és hogy mennyire fogják tudni kihasználni a tagállami státus által nyújtott lehetőségeket.

Ezen problémák átláthatóvá tétele érdekében fontos volt megismerni az Európai Unió erdészeti stratégiáját, valamint az ott található magán-

26 Ezt az egyezményt az 1993. évi 20-as számú törvény ratifikálja, amely 1995. február 1-én lép érvényre 10 éves időtartamra.

27 Ezt a kérelmet az 1995. évi 140-es számú kormányhatározat legitimálja, amely megállapítja a törvénytervezetek egyeztetésének köteleességét az európai unió elvárásaival, normáival.

dők helyzetét, tekintettel arra, hogy Székelyföldön az erdők nagyrésze magánkézben van. Ugyanakkor fontos volt átlátni a romániai erdőgazdálkodás és erdészeti jogi rendszer helyzetét.

A székelyföldi erdők 65%-a a magánszemélyek, jogi személyek és a közbirtokosságok tulajdonában található, ezért az őket tekintő hatások ismertetése a legfontosabb. E kettő közül is leginkább a közbirtokosságok helyzete a legfontosabb, hiszen amellet, hogy Európában egyedülálló társulási formaként jelennek meg, a székely erdők nagyrészét ezen struktúrák birtokolják.

A csatlakozás hatásait egyes kulcstémák, fontosabb pontok körüljárásával lehet megfelelően átlátni, tanulmányozni. Ezen problémák ismertetése egy többoldalú megismerésre ad lehetőséget, és egy nagyobb mértékű átláthatóságot kölcsönöz a bemutatásnak.

Egyik legfontosabb hatás a földárak nagymértékű megemelkedése, ami természetesen az erdő-árak és az erdősítésre alkalmas területek árának megemelkedését is jelentené. Ugyanakkor az erdészet területén is egyre inkább kezd elterjedni azon erdőterületek száma, amelyet a tulajdonosai csak hobby szinten tartanak fent, elsősorban esztétikai és kikapcsolódási célokból. Ezek olyan egy-egy személy, illetve család tulajdonában álló, kisebb(általában néhány hektár) erdőterületek, amelyeket nem gazdasági célokból hoznak létre ill. tartanak fenn tulajdonosai, hanem a család pihenésének, kikapcsolódásának terepeként. Ha valaki ilyen erdőterülettel rendelkezik, nagymértékű profitra számíthat, hiszen az efféle területeket vásárlók általában a tehetősebb réteg képviselői.²⁸ Ez a lehetőség legfőképp a fizikai személyek számára képez lehetőséget, de a közbirtokossági társulatoknak is fontos bevételi forrásként szolgálhat.

Tulajdonképpen ehhez az utóbb említett lehetőséghez szorosan kapcsolódik a vadászat, vadgazdálkodás témaköre is. Mint ismeretes, a vadászat is az előbb említett „sokpénzű” egyének kedvelt időtöltése. Tekintettel arra, hogy a Kárpátok Európa egyik legjelentősebb vadászparadicsomaként ismert a vadászberkekben, ezen kérdés ismerete fontos minden székelyföldi magánerdőtulajdonos számára.

A vadászat és a vadgazdálkodás jelenleg Romániában az 1996. évi 103-as számú törvény szabályozza. Ez a jogszabály egy olyan periódusban készült, amelyben az erdők (a vadászterületek legfontosabb képviselője) elsősorban állami tulajdonban voltak. Ennek eredményeként a magántulajdon nem játszik szerepet jelen pillanatban a vadászati kérdésekben. A törvény 4. cikkelye és 12. cikkelyének első szakasza alapján a vadászterületeket a vadászatért felelős minisztérium kezelési szerződés alapján minimum 10 évre bérbe adhatja a törvény alapján megalakult vadásztársulatoknak, az Országos Erdőgondnokságnak (Regia Nationala a Padurilor) vagy egyes tudományos vagy oktató célokat követő egységeknek. Ezeket a kezelési szerződéseket a törvény életbelépése meg is kötöttek 10 éves periódusra, amely futamideje még nem telt le. Tehát jelenleg a székely vadászterületek is, függetlenül a tulajdonos kilététől, minőségétől a felsorolt szervezetek egyikének birtokában vannak. Ezen vadásztársulások non-profit szervezetek, jogi személyiséggel rendelkeznek, tehát nem követnek gazdasági célokat. Ennek ellenére a vadásztársulatok jelentős bevételekhez jutnak a külföldi vadászok által kiváltott vadászati engedély által, amelyből fenn tudják tartani a szervezetet, a gondozásuk alatt álló vadállományt és az erdőterületet.

Az EU-s csatlakozás után várhatóan élnékülni fog a kereslet a romániai, és ezen belül a székelyföldi vadászati lehetőségek iránt²⁹. Ez annak a következménye lehet, hogy az addig aggályokkal, előítéletekkel rendelkező külföldi vadászok a csatlakozás után nagyobb jogi, vagyoni, egészségi, stb biztonságban fogja érezni magát. Ehhez hozzájárulnak természetesen az infrastrukturális reformok is, amely keretén belül megkönnyebbül a közlekedés(autópályák építése által), a vadászterületek könnyebben megközelíthetőek lesznek, a kommunikációs eszközök is nagyobb fejlettségre tesznek szert.

A 2006-2007-ben lejáró vadászterület-bérleti szerződések egy új utat nyitnak a magántulajdonosok számára, hiszen azelőtt teljesen mellőzve voltak a vadászati problémákban. Valószínűnek látszik, hogy a magántulajdonosok vagy azok társulásai valamiféle előnyökben fognak része-

28 dr. Ódor József: Hogyan tovább az EU-ban? Magánerdő-gazdálkodás., Erdőgazda az Unió küszöbén-4.. Megjelent az Erdészeti Lapok CXXXIX. Évfolyam 2004. májusi számának mellékleteként.

29 Ibidem.

sülni a saját területeik haszonbérbe adása során. Ez azt jelenti, hogy a tulajdonosok által alapított vadásztársulat előnyben fog részesülni a vadászterületek elosztása során.

A csatlakozás eredményeként a vadászterületek nagysága is csökkenni fog. Míg a 103-as számú törvény alapján egy vadászterületnek minimum 500 ha-nak kell lennie a mezőségen, 700 ha-nak a dombvidéken és 1000 ha-nak a hegyvidéke, addig a csatlakozás után ezek a területek csökkenni fognak. Ez a csökkenés minden bizonnyal kisebb, egy-egy földtulajdonosi közösségen alapuló, vadászterületek megjelenését fogja eredményezni. Ilyen közösségekként a közbirtokosságok is kialakíthatnak saját vadászterületeket, amelyek vadászhatási jogával ők rendelkeznének. Ezen jog kihasználása által jelentős bevételekhez juthatnának a külföldi vadászok odacsalogatása révén. Ehhez azonban fejlett infrastruktúrára, vadakban gazdag erdőkre van szükség. Ezt pedig csakis a tartós erdőgazdálkodás által valósíthatják meg a közbirtokossági társulatok.

A vadászat mellett még számos olyan alternatív jövedelemszerzési lehetőség létezik, amelyek nem érintik a faanyagállomány, nem szükségeltetik a fakitermelést. Ezek a lehetőségek is nagyban fognak növekedni a csatlakozás által. Felsorolni nem lehet őket, csak példaként említenék meg egy párat: védett állatok megfigyelési-, fotózási lehetőségéért fizetett díjak; szarvasgombászási lehetőség biztosításából származó díjbevételek; túralovaglás, falkavadászat, stb. általi igénybevételéért fizetett díjak; kutatóintézetekkel kötött megállapodások alapján kísérleti területként használt erdők igénybevételéért fizetett díjak; természetvédelmi feladatok ellátásáért kapott bevételek. Itt megemlíthetünk még egy fontos lehetőséget, amely a helyi szokásokhoz kapcsolódik, mégpedig a karácsonyfatermelés. Ez egy olyan fenyőfaültetvény létrehozását szükségelteti, amelyen direkt erre a célra nevelnek ki karácsonyfának való fenyőket. Ezek a fenyők pár év alatt eléri azt a méretet, amely után már eladásra kerülhetnek. Egy szépen nevelt fenyő ára nagyon magas, ami szintén jelentős bevételhez juttathatja a mérész befektetőt.

A fahasznosítás és fafeldolgozás terén és jelentős változásokra számíthatnak az ebben az ága-

zatban tevékenykedők, főleg ami a konkurenciát jelenti. Amint azt már egy korábbi fejezetben említettem, az erdőre alapozott iparok (FB-IND) alkotják az egyik legnagyobb ipari szektort az Európai Unión belül. Ez egy nagyon élénk konkurenciára utal a fafeldolgozásban tevékenykedő vállalatok közt. Ez a verseny a csatlakozás után, a határok szabad átjárhatósága és a tőke szabad áramlásának biztosításának eredményeként, a mi térségünkbe is hamar át fog terjedni, hiszen az eddig húzóódó nyugati kis- és középvállalkozások minden bizonnyal terjeszkedni fognak a csatlakozó országok térségeiben. Ez a Székelyföldön működő több száz fefeldolgozó cég számára egy nehéz helyzetet fog teremteni, amelyből csak a gazdaságilag erős vállalatok fognak kilábalni. Ezen nyugati cégek áttelepedése jelentős tőkebefektetést fog eredményezni és a munkahelyek számát is pozitívan fogja befolyásolni. Ugyanakkor az alapanyagigény is meg fog nőni, ami a faárak növekedését fogja eredményezni. Ezek a hatások mind nagy hatással lesznek a Székelyföld gazdasági fejlettségére, hiszen, amint már mondtam, tőke fog beáramlani és új munkahelyek fognak létrejönni. De ami még fontosabb, a faárak növekedése bevételnövekedéhez fogja vinni a magánszemélyeket, amelyek magasabb áron fogják tudni értékesíteni fáikat, ezáltal biztosítva a megélhetési lehetőséget. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy a székelyföldi falvakban a mai napig sokan a magánerdeikből kitermelt faanyagok értékesítéséből élnek, valamint az a tény, hogy ez a forrás jelenti a közbirtokosságok számára a legjelentősebb bevételi forrást, amely biztosítja számukra az erdők fenntartását, újraültetését, a személyzet bérezését.

Hasonlóan kiemelt fontossággal kell kezelnünk az energetikai célú felhasználás kérdéséről is. Az EU energiapolitikája, támogatási rendszere a megújuló energiahordozókra épülő energia-termelést helyezi előtérbe (2010-ig az összes előállított energia 12%-át ilyen forrásból kívánják biztosítani). Ennek szintén a magántulajdonosok örülhetnek, hiszen a tűzifa értékesítése szintén jövedelmi forrásként fog szolgálni.

Ezen lehetőségek kihasználásához azonban egy jól felkészült, jól működő erdőgazdálkodásra van szükség, amelynek megvalósításához jelentős segítséget nyújthatnak a különböző közösségi vagy nemzeti támogatások.

IV. Végszó

Már évtizedekkel ezelőtt Orbán Balázs is felhívta a figyelmet a székely erdőgazdálkodás létfontosságára, amely megalapozhatja a székely jövőt.

„...már is önérzetre ébredett nemzetünk nagy erőfeszítéssel siet előre, hogy a múltnak mulasztásait helyreépítse... Fel fog virágozni az ipar, és azáltal fokozódni a kereskedelmi mozgalom, mely a munkára kész, erős és ügyes kezeknek foglalkozást fog nyújtani, mely ezen szorgalmas, jóra való népet meg fogja védeni a nyomortól és elpusztulástól... Addig pedig a fával kíméletesen kell bánni kedves atyafiak, hogy a jövőnek kamatozó tőkété ne legyen idő előtt elfecsérelve.” (Orbán Balázs, III./65.)

És valóban még ma is aktuális ez a felismerés, hiszen egy ésszerű, tartamos erdőgazdálkodás elérésével egy jobb, gazdagabb és egységesebb székely jövő vár ránk. Ennek a tartamos erdőgazdálkodásnak a megvalósításához nyílnak meg az utak a csatlakozási folyamat során a szükségszerű reformok és a támogatások által.

A székelység jelenleg nagyméretű erdőalappal rendelkezik, hiszen ebben a régióban a legnagyobb a magánkézben levő erdők részaránya. Ezen erdők megőrzése, megtartása is biztosítva van a közbirtokosságok osztatlan volta által. Ugyanakkor ezeken a területeken az erdőgazdálkodásnak nagy hagyomány van, körülötte különböző kultúrák, szokások jelentek meg (pl. székelykapuk, székely faházak, stb.). Tulajdonképpen egy életforma volt a falusi embereknél az erdők fenntartása, óvása, kitermelése. Megóvták az erdőt, hiszen saját megélhetésük fő biztosítója volt.

Ezen hagyományok szinte teljesen háttérbe szorultak az államosítás idejétől számított öt évtizeden keresztül. Az erdők újbóli magánkézbe való juttatása azonban egy, a régi gyakorlatokon, hagyományokon alapuló, újabb folyamatot indított be, melynek alanya az a nemzedék, amely az erdők kultuszáról esetleg apjától, nagyapjától hallott. A közbirtokosságok újraalakulása azonban a helyes út megtalálását jelenti és, remélhetőleg, a kezdetét annak a periódusnak, amely az évekkel ezelőtt a kommunista állam által megszakított virágkor folytatása lesz.

Ehhez azonban a hagyományos erdőgazdálkodást kell ötvözni az európai elvárásokkal, gyakorlatokkal, hiszen csak így alakíthatunk ki

egy modern erdőgazdálkodást. Addig azonban még sok van, hiszen a gazdáknak előbb tudatosítaniuk kell, hogy mit jelent az európai erdőgazdálkodás, az Európai Unióhoz való csatlakozás, milyen jogai és kötelezettségei lesznek az Unión belül, stb. Hiszen létezhet bármennyi támogatás a csatlakozás előtt és után, ha a gazda nem látja át a támogatási rendszert, nem tudja megpályázni a rendelkezésére álló pénzeket.

Ennek a megismerésnek a fontosságát remélhetőleg hamar észre fogják venni az erdőgazdálkodásba érintett személyek (legfőképp a vezetők, mint pl. közbirtokossági elnökségi tagok, magánerdészeti vezetők, stb.) és a csatlakozás pillanatában már felkészült, a rendszert átlátó, jogaikkal és kötelezettségeikkel tisztában levő, székely erdőgazdák tulajdonában lesz az oly fontos székely kincs, az erdő.

Könyvészeti anyag

– **Szedlák Tamás-Dr. Varga László:** Erdőgazdálkodás az Európai Unióban, Európai Füzetek 27., a Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa, Budapest, 2003

– **Csóka Péter:** Az Európai Unió és a csatlakozó országok erdőgazdálkodása, Erdőgazda az Unió küszöbén-1. Megjelent az Erdészeti Lapok CXXXIX. Évfolyam 2004. februári számának mellékleteként.

– **Szedlák Tamás:** Az erdőgazdálkodás jogi háttere az Európai Unióban. Erdőgazda az Unió küszöbén-2. Megjelent az Erdészeti Lapok CXXXIX. Évfolyam 2004. márciusi számának mellékleteként.

– **Mihállfy Imre-Ali Tamás:** A közös és nemzeti agrárpolitika. A mezőgazdasági területek erdősítése. Erdőgazda az Unió küszöbén-3.. Megjelent az Erdészeti lapok CXXXIX. Évfolyam 2004. áprilisi számának mellékleteként.

– **dr. Ódor József:** Hogyan tovább az EU-ban? Magánerdő-gazdálkodás., Erdőgazda az Unió küszöbén-4.. Megjelent az Erdészeti Lapok CXXXIX. Évfolyam 2004. májusi számának mellékleteként.

– **Dr. Lengyel Attila:** Az Európai Erdőtulajdonosok Szövetségének budapesti Közgyűléséről, Erdészeti Lapok CXL. Évf. 1. szám (2005. január), 6. old.

– **Garda Dezső, Ráduly Róbert-Kálmán, Birtalan Ákos, Tamás Sándor:** Tájékoztató és gya-

korlati útmutató a 2000. évi 1. számú törvény alkalmazásáról, T3 Info Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 2000.

– **Szikszai Tamás:** A székely földalapok jogos kézbe való kerülése, avagy a Földtörvény alkalmazása Hargita megyében, VI. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia, Kolozsvár, 2003

– **Erdészeti Lapok**, CXXXIX. Évfolyam, 2004. április, Az Országos Erdészeti Egyesület Folyóirata

– **Erdészeti Lapok**, CXXXIX. Évfolyam, 2004. május, Az Országos Erdészeti Egyesület Folyóirata

– **Erdészeti Lapok**, CXXXIX. Évfolyam, 2004. június, Az Országos Erdészeti Egyesület Folyóirata

– **Erdészeti Lapok**, CXXXIX. Évfolyam, 2004. november, Az Országos Erdészeti Egyesület Folyóirata

– **Erdészeti Lapok**, CXL. Évfolyam, 2005. január, Az Országos Erdészeti Egyesület Folyóirata

– **Közbirtokossági Hírvivő**

– Az **Európai Erdőtulajdonosainak Szövetségének** (CEPF-Confédération Européenne des Propriétaires Forestiers) 2004-es statisztikai adatai

– Az **Országos Erdészeti Hivatal** (ROMSILVA-Regia nationala a Padurilor) statisztikai adatai, www.rosilva.ro

– **Hargita Megyei Erdészeti Felügyelőség** 2004-es jelentései.

– A 2000-2006-os **Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Nemzeti Terv**, 1. melléklet- A hatályban levő román jogszabályok

– www.fvm.hu/erdeszet/erdeszet.htm

– www.europa.eu.int/comm/agriculture/fore/index_en.htm

– www.rosilva.ro

– www.im.hu – a közösségi jogszabályok magyar nyelvű fordítása

– www.forestry.ro

– www.megosz.hu

Közösségi jogszabályok:

– Az Európai Parlament állásfoglalása a Bizottságnak az EU erdőre alapozott és ahhoz kapcsolódó iparága versenyképességének a helyzetéről szóló közleményéről (COM(1999) 457 – C5-306/2000/2159 (COS))

– Erdők és a fejlődés: az EK megközelítése (COM (1999) 554 végleges)

– A TANÁCS 1998. december 15-ei ÁLLÁSFOGLALÁSA az Európai Unió erdészeti stratégiájáról (1999/C 56/01)

– COM(1999) 457 záró A Bizottság Közleménye a Tanács, az Európai Parlament, a Gazdasági és Szociális Bizottság és a Régiók Bizottsága Részére az EU erdőre alapozott és ahhoz kapcsolódó iparágainak a helyzete versenyképesség szempontjából

– A GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG VÉLEMÉNYE az „Európai Unió erdészeti stratégiájáról” (2000/C 51/23)

– A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK A VÉLEMÉNYE ‘a Bizottságnak az Európai Unió erdészeti stratégiájáról a Tanács, az Európai Parlament, a Gazdasági és Szociális Bizottság, valamint a Régiók Bizottsága részére kiadott közleményéről’ (2000/C 57/16)

– A TANÁCS 1999. május 17-i 1257/1999/EK RENDELETE az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalapról (EMOGA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról és bizonyos rendeletek módosításáról és hatálytalanításáról

– A BIZOTTSÁG 1999. július 23-i 1750/1999/EK RENDELETE a vidékfejlesztés részére az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalapról (EMOGA) nyújtott támogatásról szóló 1257/1999/EK tanácsi rendelet végrehajtására vonatkozó részletes szabályokról

Romániai jogszabályok:

– 1991. évi 18-as számú Földalapról szóló törvény (Legea nr. 18/1991-Legea fondului funciar).

– 1996. évi 26-os számú Erdészeti Alaptörvény (Legea nr. 26/1996-Codul silvic)

– 1996. évi 103-as számú vadászati törvény (Legea nr. 103/1996- Legea fondului cinegetic si a protectiei vanatului)

– 1998.évi 96-os számú Kormányrendelet (ORDONANTA nr. 96 din 27 august 1998 privind reglementarea regimului silvic si administrarea fondului forestier national)

– 2002.évi 116-os számú Mezőgazdasági, Élelmezési és Erdészeti Minisztériumi rendelet (Ordin al Ministeriului Agriculturii, Alimentației și Pădurilor nr. 116 din 13 martie 2002 pentru aprobarea Instrucțiunilor privind autorizarea personalului silvic, avizarea constituirii și autorizarea funcționării structurilor silvice pentru gospodărirea pădurilor proprietate privată și a celor proprietate publică aparținând comunelor, orașelor și municipiilor)

– 2003.évi 98-as számú sürgősségi Kormányrendelet (ORDONANTA DE URGENTA privind unele masuri de intarire a pazei padurilor)

proprietatea persoanelor fizice si pentru modificarea art. 31 din Ordonanta Guvernului nr. 96/1998 privind reglementarea regimului silvic si administrarea fondului forestier national)

– 2004. évi 41-es számú Kormányrendelet (ORDONANTA nr. 41 din 29 ianuarie 2004 privind infiintarea directiilor teritoriale de regim silvic si de vanatoare)

1. táblázat. CEPF tagországok erdőtulajdonviszonyai³⁰

Megnevezés (Me.)	Terület (1000ha)	Erdőterület (1000 ha)	Erdő részarány (%)	Állami erdő (%)	Magánerdő (%)
Ausztria	8387	3924	47	18	82
Belgium	694	694	100	43	57
Bulgária	11098	3902	35	91	9
Csehország	7887	2630	33	77	23
Dánia	4309	579	13	32	68
Nagybritannia	24291	2771	11	37	63
Észtország	4523	2156	48	91	9
Finnország	33814	22882	68	42	58
Franciaország	54919	16989	31	25	75
Görögország	13196	6513	49	82	18
Hollandia	3735	361	10	54	46
Irország	7029	665	9	60	40
Lettország	6459	2931	46	54	46
Litvánia	6530	2119	32	71	29
Luxemburg	259	89	34	47	53
Magyarország	9303	1873	20	60	40
Németország	35702	10740	30	54	46
Norvégia	65679	12004	37	23	76
Portugália	9204	3349	36	8	92
Spanyolország	50596	26267	52	22	78
Svéjc	4129	1234	30	74	26
Svédország	45218	30599	68	20	80
Szlovákia	4903	2038	42	53	47
Összesen	378561	157309	42	36	64

30 Forrás: MCPFE Liaison Unit Vienna and UNECE/FAO, 2003. Ministry of Agriculture of Latvia, 2004. Bulgarian Chamber of Forestry, 2003.